

D. D.

DISSERTATIO ACADEMICA,

DE

PRÆCIPUIS DIALECTIS
LINGVÆ FENNICÆ.

Cujus

PARTICULAM I.

Venia Ampliſſ. Ord. Phil. Aboëns.

PRÆSIDE

Mag. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

Eloq. Professore Reg. & Ord. Equ. Ord. R. de Stella Polari,
R. Acad. Litt. Human. Hist. & Antiquit. R. Societ.

Scient. Upsal. Et c. Socio,

PRO GRADU

publicæ disquisitioni submittit

JOHANNES SARELIUS,

Stip. Reg. Ostrob.

In Auditorio Majori die XXII Junii MDCCCI,

Horis a. m. solitis.

ABOÆ,

In Officina FRENCKELLIANA.

rum ediderunt, pars 16. rei veteres collectanea hanc

D
DISSESSATATO ACADEMICA
KONGL. MAJ:TS
TROTJENARE, ÖFVERJÄGMÄSTAREN

och

KRONO-BEFA LLNINGSMANNEN

HÖGÄDLE

HERR SATE. SVALEN.

Tillåt mig at nyttja dessa blad, medelst hvilka jag
söker uppfylla en tacksamhets plikt emot min Fosterbygds
oförskyldt vanvårdade språk, at tillika lyda en annan
för mit hjerta ånnu heligare tacksamhets lag, den, som
förbindar mig at offentligen erkänna Edra mig bevi-
sta välgärningar, och med den upriktiga högaktnings til-
ågna Eder detta ringa arbete, med hvilken jag aldrig
skall upphöra at vara

HÖGÄDLE HERR ÖFVERJÄGMÄSTARENS

Ödmjukaste Tjenare

JOHANNES SARELIUS.

§ I.

Dialecti vox latius quidem interdum sumitur, ita ut ad varias significandas lingvas adhibeatur, quas a communi quadam stirpe, cuius arctiorem præferunt cognationem, esse propagatas appareat (a);

A

accu-

(a) Ita lingvas non modo *Svecicam & Danicam*, sed etiam *Islandicam, Anglo-Saxoniam, Teutonicam, Baticam &c.* Dialectos appellari ejusdem linguæ matris, sive *Gothicæ* sive *Germanicæ*, audias; ita linguæ variarum nationum stirpis Fennice Russico parentium imperio (*Mordvinica, Votica, Permica, Estonica, &c.*) nec non *Laponica*, Dialecti interdum vocantur Linguae *Fennicæ*: cuius ea forma quæ in Magno Principatu Finlandiæ viget, reliquis est & cultior & notior, unde toti generi nomen accrevit. Nemo autem existimet, has lingvas (licet affinitatem earum inter se facile agnoscas) arcta adeo cognatione sese attingere, ut homines illas adhibentes colloqui inter se absque ope interpretis, aliasque alium intelligere, possint. Cfr. de his genitibus atque linguis quæ paucis habentur in Dn. Præsidis Annotationibus ad JUUSTENI *Chronicon Episcoporum Finlandensium* p. 71 — 85. Dolendum est, plerasque harum lingvarum nobis parum esse notas, ac etiam qui Grammaticas nonnullarum ediderunt, pares illi rei feliciter exequendæ haud

aceuratus vero, docente GESNERO (*Thesaur. lingua Rom. in voc. Dialogus*) Lingua ita a Dialecto distinguitur, ut illa significet modum loquendi diversarum gentium; hæc modum loquendi in diversis provinciis gentis una lingua utens. Quo sensu probato, plures quidem Dialectos Lingvæ Fennicæ intra patriam vigere (b), in diversis saepe paroeciis varias, depre-

hen-

fuisse. Quod mirum tamen von videbitur, si meminerimus, antequam VHAELII acumen & industria facem nobis prætulisset, ne nostræ quidem lingvæ Fennicæ indolem rite cognitam atque explicatam fuisse, unde lux Grammaticæ quoque Lapponicæ (opera *Fiellströmi*, *Ganandri* & *Editorum novi Lexici Lapponici*) deinde præclara affulsit; qua frui hucusque nescierunt Grammatici lingvæ Estonicæ, apud quos itaque (etiam recentissimos) videoas ex. gr. nomina solitos habere *Sex Casus*; e quibus Dativus & Ablativus *duplicem* adtrahunt terminationem: promiscue adhibitam! Cfr. HUPEL *Ebstnische Sprachlebre* (Riga 1780, 8:o) i Th. i Cap. qui simul in Casuum formatione magnam dominari irregularitatem atque pervicacem inconstantiam queritur! Nec in verborum formis proponendis minores defectus obliterare licet! &c. Neque dubito, quin si abjectis præjudiciis ex Latina Grammatica ad lingvas Fennici generis temere traductis, VHAELII nostri exemplo reliqua communis stirpis propagines, eadem adhibita diligentia & perspicacia, qua ille nostram perscrutatus est vernacula, examinarentur, ad veram earundem indolem perspiciem dam plurimum inde opis esfer accessum.

(b) Similiter inter Estonas non levem dialectorum va-

hendimus; sed illas tamen omnes, ut ipsas Finlandiæ nostræ incolas (c), ad duo referri posse genera præcipua, haud ægre animadvertere simul licet, quorum alterum vocari posit *Dialectus communior*, maximæ Finlandiæ parti, in primis maritimæ (magis tamen minusve mutata & variata) familiaris, libris frequenta-

A 2 continetur in ta,

rietatem, in primis *Revaliensis* illius atque *Dorpatensis*, occurere, ejus lingvæ docent Grammatici.

(c) Cfr. *Annot. citt. ad Juusteni Chronicon* p. 87 sqq. ubi docetur, in hos quasi ramos potissimos stirpem incolarum terræ nostræ posse distribui; e quibus illa tribus quæ oram maritimam atque regiones proxime ei adjacentes occupavit, maturius adveniente videtur, alteram autem, ex vicina Carelia Russica & provincia Olonecensi in sequentem, Savolaxiæ & Careliæ nostræ incolas dedisse, verisimile est. Ut Dialectorum, ita morum & oeconomiaæ dissimili quadam ratione utraque hæc gentis nostræ tribus distinguitur; cujus rei obvium mox specimen offerunt *Nomina Savonum* (& congenerum suorum) *gentilitia*, familiis hominibusque singulis ad eas pertinentibus, constanter adhærentia, etiam cum ad prædium, pagum aut paroeciam aliam ex natali sede migrant. In quo more illud quoque singulare inest, quod licet nomina Fennica generis differentia de cætero careant, hæc tamen nomina gentilitia peculiarem terminationem fœmininam habent; ita ut, cum ex. gr. *virorum* nomina exeant in *nen* (*Karbunen*, *Leinonen*, *Leppänen* &c.) quasi *Ursinus*, *Fervidus*, *Alneus* &c.) fœminarum illa terminentur in *tar* (*Karbutar*, *Leinotar*, *Leppätår*, quasi *Ursina*, *Fervida*, *Alnea*). Quæ tamen terminatio fœminina a-

ta, (qua ex re varie aucta, diversarum provinciarum copiis adjuta, & diligentius culta fuit), religiosque præceptis instillandis plerumque adhibita, unde sensim in totius gentis notitiam quodammodo pervenit; altera Dialectus est *Savonica*, cui non modo subjici debet idioma incolarum ditionis *Rautalambensis* & *Cajaneburgensis* (d), sed etiam *Carelicum* est adjungendum, (e) Hæc per Savolaxiam in primis regnat;

pud incolas ditionis Rautalambensis in defuetudinem fere jam abiit.

(d) Quarum incolæ originem suam Savonicam & Dialecto & moribus aperte produnt, traditione etiam majorum & rerum monumentis confirmatam. Nec nullam hæc Dialectus in sermonem Ostrobothniensium Borealium, Cajaneburgensibus &c. vicinorum, vim ostendit.

(e) Careliæ nostræ habitatores partim ex Saxolaxia advenierunt, in locum emigrantum, (cum illa provincia Svecorum adiceretur imperio,) ex cœco religionis zelo veterum incolarum, unde Savonica illi Dialecto utuntur, aliquantum licet sensim mutata; partim reliquiae sunt veterum Careliorum, quos sermone, ut religione, olim proxime accessisse probabile est ad vicinos incolas ditionis *Olonicensis* in Russia, (nostris Aunus vel Anus, Aunus Maa vel Anus Maa dictæ, unde Aunus vel Anus-kieli, lingua ibidem usitata: a quibus hodieque Carelii nostri quotquot nempe Græcae addicti manserunt religioni, vel lingva vel moribus & habitu, præcipue in parœcia Ilomantz illis viciniori non maxime ab ludunt. Etiam hæc lingvæ iisque affinis Ingrica) cognosci diligentius meretur, licet ex Rus-

nat; atque in *Runis*, sive peculiari & domestica
A 3 Fen-

forum consuetudine multas voces, loquendi formas &
pronuntiandi morem adscivisse, in aprico sit; ut ex Sve-
corum contra familiaritate maritimi profecerunt, hor-
tante usu atque ipsa adeo necessitate, in magna illa pri-
fca nostrae linguae, quoad res quae cultioris vitæ copiam
& splendorem, artes atque literas spectant, paupertate
atque ruditate. Per illud idiomatis Carelici quasi vehicu-
lum, haud pauca in reliquam quoque lingvam Fen-
nicam, (maxime in Dialectum Savonicam) transierunt
vocabula, (aut saltem magna eadem attingunt cogni-
tione, quorum nonnulla specimenis loco subjiciemus:

Rusſ

Fenn.

Lat.

Obrók (vectigal
vel pecunia Cen-
sus, rānta, man-
tals-penningar)

Aprakka

Reditus Sacerdo-
tales, pensio sa-
cerdoti solvenda;

Vereja (postis).*Veräjä,*

Portæ genus
(grind, led).

*Vorobéj**Varpainen*

Paster,

*Téteref**Tetri* (Ca-

Tetrao Tetrix:

reliis reli-

Latino & Græco,

quis Fennis

τελεάων, forte o-

Teuri, Teeri

riginem debet,

li. *Tetri.*)

qualia multa sunt

& apud Russos &

nostros vocabula,

e. gr. (utecclesia-

stica sileam) Russ.

more, Fennor. me-

ri, mare; Russ.

vor, Fenn *Varas*,

fur, Græce φως;

Fennorum nostrorum poësi maxime usurpatum,
(f) sed

<i>Salakuscbka</i> (clupea)	<i>Salabka l.</i>	Russporasā Fenn. porsas, porcus, porcellus, &c).
<i>Harengus minor,</i> <i>Strömming).</i>	<i>Salkki</i>	<i>Cyprinus alburnus</i> (Löjja), Strömming.
<i>Serp,</i>	<i>Silakka.</i>	<i>Falx minor</i> (Skuva).
<i>Sapóg</i>	<i>Sirppi</i>	<i>Caliga</i> (Stöfwel).
<i>Sáni</i>	<i>Saapas</i>	<i>Trahæ elegan-</i> <i>tioris genus</i> (Car- eliis & Savoni- bus).
<i>Lófcbka</i>	<i>Lusikka</i>	<i>Cochlear.</i>
<i>Lobovina</i>	<i>Lobi</i>	<i>Salmo</i> (Lax).
<i>Sinyj</i>	<i>Sininen</i>	<i>Cærulæus.</i>
<i>Borodd</i> (Slavonice)	<i>Parta</i>	<i>Barba.</i>
<i>Bradá)</i>		
<i>Kord</i>	<i>Kuori</i>	<i>Cortex.</i>
<i>Polotnó</i>	<i>Paltina</i>	<i>Linteum.</i>
<i>Igo</i>	<i>Ike</i>	<i>Jugum.</i>
<i>Vibr</i> (turbo)	<i>Viburi</i>	<i>Flatus quidam ce-</i> <i>leriter exoriens.</i>
<i>Muravéj</i>	<i>Muurainen.</i>	<i>Formica.</i>
<i>Porób</i>	<i>Poro</i>	<i>Cinis</i> (inprimis calidus.)
<i>Rósga</i> (virga)	<i>Ruoska</i>	<i>Flagellum.</i>
<i>Tavar</i>	<i>Tavara</i>	<i>Thesaurus.</i>
<i>Oknó</i>	<i>Akkuna l.</i>	<i>Fenestra.</i>
	<i>Ikkuna</i>	

Plura non addimus. *Olonecensis* autem illa Dialectus
(quam ex parte nostros etiam Carelios, maxime qui

(f) sed in scriptis præterea aliis non adhibetur
Qvum-

Græcæ profitentur Ecclesiæ doctrinam, imitari obser-
vavimus,) non modo peculiaria quædam habet verba
(Russis sæpe debita, aut his impertita?) & significationes
communium nobiscum vocum peculiares; sed etiam
vocum pronuntiationem amat a nostrorum more ad-
modum diversam. Sic literas B, D. & G, cæteris Fennis
(maxime Savonibus) aut parcus usitatas aut omnino i-
gnoras, cupide adhibent, (nominibus abundantes qua-
lia sunt *Imbi, Obota, Kolbitza*), atque diphthongorum loco,
nostris familiarium, easdem (præcipue G loco) U ante-
liquidas L vel R) frequentant; dicentes ex. gr. *Kagla,*
Nagla, Tagla, Nagris, Niebla, Siegla, Kegri (l. *Kakla,*
Nakla, Takla, Niekla, Siekla, Nakris, Kekri), pro-
Kaula, Naula, Taula, Nauris, Neula, Seula, Käyri;
liiga voida, pro liikaa voita &c. In quo more,
a nostræ vernaculæ indole prorsus abludente, Esto-
nes quoque Olonecensibus suffragantur: quibus pro-
aika (tempus) dicitur *Aig* vel *Aeg*, pro *Hevonen*, He-
po l. *Heponen* (*Equus*), *Hobbo Hobbone* vel *Obbone*;
pro *Poika* (*filius*) *poeg* vel *poig*; *Vibma Saddab* (*pluit*)
&c. Sed ut ad Dialectum Olonecensem revertamur, cum
ad ejus morem quæratur; *Maltatkos* (*n pagita*) *Aumus Kie-
li?* Scisne (loqui Olonice?) prioris verbi significatio
a nostro usu recedit, alterum & forma & significatione
peregrinitatem redolet; quibusdam tamen Savonibus
&c ignotum nomine est, qui pro *Pagizen* l. *Pagisen*, illud
efferunt *Pakisén* *Pakisín parin sanos*, pauca verba
locutus sum); unde formatum est nomen *Pakina*, so-
nus, sermo, in primis garrulus, quod manifestam cogni-
tionem habet cum Lapponum *Pako*, Sermo. Sed
non licet diutius his immorari;

(f) Cujus rei causa hæc quidem prima est, quod illudi

Quumque ad lingvæ patriæ cum cognitionem plenioram atque accuratiorem, tum culturam feliciorem adjuvandam, haud parum conferre videatur, ut in harum Dialectorum indolem diligentius inquiratur, & peculiares earundem leges atque formæ indicentur; non ingratam doctis popularibus nos rem præstutros putavimus, si hujus operæ primas quasi lineas ducentes, materiam atque incitamentum aliis, studium huic rei consecrandi neque otio neque opportunitate destitutis, illam copiosius atque accuratius persequendi atque perficiendi præberemus; in quam non nisi obiter & sparsim præstantissimum nostrum Grammaticum VHAELIUM (reliqui ne attigerunt quidem) in opere suo, quod nempe mancum & imperfектum (morte auctoris interveniente) ad nos pervenit (g), aciem intendisse, dolendum est.

§. II.

carmen m genus a Savonibus (eorumque congeneribus) in primis excultum atque frequentatum est, ac hodieque adhibetur: quare præstantissima exempla, poëtis nostris præcipue imitanda, hac Dialecto concinnata reperiuntur. Unde etiam aliarum provinciarum homines, qui in hoc genere colendo industriam collocant, illorum lingvam imitantur. Deinde illa Dialectus est ad hoc poëseos genus, multis nominibus maxime adaptatum, cantuique & metro egregie favet: quod facile & animadverti & doceri potest.

(g) Post mortem Auctoris, Vidua ejus ex schedis mariti librum suis edendum sumtibus curavit, operam sibi, ut remur, ministrante successore postea *Vhaelii* in munere (Pastoris Ecclesiæ Ilmola) *Gabriele Peldan*, cuius

§. II.

Primum igitur pauca de *Dialecto Savonica*, ut literis hactenus minus celebrata, afferemus; postquam ante monuimus, exspectari haud posse, ut per omnes illarum provinciarum partes, quarum sermonem ad hanc maxime Dialectum accedere significavimus, usquequaque sibi sic similis, aut omni respectu semper constans. Abit igitur illa a consuetudine reliquorum Fennorum, primum copia nominum atque

B

ver-

manu, variis alletis Annotationibus (in textu etiam impresso deinde comparentibus) exaratum est exemplar manuscriptum, quod Bibliotheca nostra possidet Academica. Instituerat autem Professor tum Aboensis, postea Episcopus primum Borgoënsis & deinde Scarensis, Rev. DANIEL JUSLENIUS, Lingvæ Fennicæ & cultor diligens & æstimator idoneus, suis Vhaelii hanc Grammaticam illustrare observationibus (Cfr. præf. *Lex. Fenn.* §. 4.), doctissimis fane & egregiis: quod vero consilium cum viduæ & amicis quibusdam Vhaelii (cum assertis viri egregii, quo cum & amicitiam coluerat & commercium epistolicum diu continuaverat, licet vel meritis vel laudibus ejus nihil profecto detractum vellet, non semper assentiri se posse, candide significasset) displicere comperisset, ab instituto (non sine gravi fane jactura litteraturæ nostræ) abstitit, unicam etiam plagulam quæ typis commissa fuerat, adeo perire passus, ut rarissima facta sit, cuius nempe vix nisi unicum illud exemplum jam superest, quod Bibliothecæ Academicæ intulit Dn. Praeses.

verborum his ignotorum aut insitatorum haud parva, quæ ut & cæterarum Dialectorum copiæ (a), in Lexico lingvæ nostræ accurato & locupleti (cui concinnandæ materiam præclaram laudatissima diligentia congesit (b) vernacularum literarum, dum

(a) Nempe ut quæ jam in libris nostris adhibetur lingua, ex variis diversarum Dialectorum copiis sensim coaluit; ita eadem adhuc via eandem porro ditandi patet. Neque hactenus illa ita vilis habita fuit Dialectus, ut inde prudenter opes augere communes non liceat paretur. Quare colligendæ hoc consilio divitiae nostræ diligenter sunt, lustrandæ atque custodiendæ.

(b) Multorum annorum labore congestum atque dispositum opus, voluminibus constans (non æquallis omnibus molis) IX, in forma quam dicunt 4ta, ante mortem transmisit Dn. Præsidi, (qui opes hujus generis communicando, amicorum in primis benignitate sibi undique transmisas, laudabile illius consilium pro virili promovere studuerat) typis illud publicandi operam expetens. Quod nequam consilium seponere huic animus est; licet & alia in antecessum comparanda subsidia sint, & operi ipsi, perficiendo atque studiose concinnando manus adhuc sint admovendæ assidue, quarundam Dialectorum opibus porro conquirendis, phrasibus partim addendis partim recidendis, significationibus follicite constitutendis, earum fontibus & varietate persequenda, atque quasi genealogia exponenda, &c. Hunc interim Lingvæ nostræ Thesaurum in Bibliotheca Academica asservandum ut curaret, donecedendi continget opportunitas, res ipsa syasit.

in vivis eset, cultor & amicus studiosissimus, Plur. Reverendus M. CHRISTFRIDUS GANANDER, Sacellanus in *Frantzila* Paroeciae *Siihajoki*, meritissimus, morte immatura rebus humanis ereptus) studiose notari debent, sedibus suis simul diligenter indicatis (c). Alienum a præsenti eset instituto, sieorum longum afferre indicem nunc aggrederemur, ratione eo minus probanda, quod non omnia ubique locorum, ne per Savolaxiam quidem & Careliam, in usu sunt, alia contra per totam fere jam Finlandiam, literarum auxilio, sensim innotuerunt. Itaque pauca adduxisse exempla, sufficiat. Talia sunt *Uxi* janua, *Usma* l. *Usva* nebula, *Osma* gulo, (*Tärf*, *Filfras*) *Keralla* (præpos.) cum, &c. Sed præstat, (ut hujus dialecti ubertas, quamque insignem vernaculæ ditandæ opem offerat, eo clarius pateat), Lexico in auxilium adhibito, vel unius literæ seriem sequi; quo consilio diligere placuit initium literæ R, fortuito illam sese nobis offerentem:

Raan (*Raadan*) vehementer (usque ad lasitudinem) labore (*Uhmaan*), colo (terram). Cognatum verbo *Raatelen*, discerpo. *Raata maata* terram colere.

B 2

(c) Hujus consilii oblitum esse collectocem Thesauri L. Fenn. nuper laudati diligentissimum, cui ejus exsequendi neque opportunitas defuit, neque vires deerant, merito dolemus. Multum enim hæc res & molestum nunc potcit laborem, sine quo tamen utilitati Lexici, in tanta Dialectorum nostrarum, etiam quoad vocabulorum usum, varietate, multum decedit,

colere. Raateet silva cæsa atque exusta, fementi faciendo præparanda, Swedjeland, Jordbruks. Raanan nimio labore fatigo. Raanata ruumijstans fatigare corpus suum. Raanaun nimis fatigor. Raanau-nut labore modum excedente exhaustus.

Raakku testa conchæ.

Raako (Raakila) fructus immaturus.

Raahin (Rahdin) sustineo nānnas id. ac Raskin l. Raskitzen). Ei rahi nāns icke.

Raamaftan (Raavastan) aperio ventrem avis &c. viscera & fordes inde auferens illumque purgans.

Raappana (Suo-kurpu, Suo-vares), Scolopax, avis genus.

Raavas pecus, & Rahvas populus, hominum cœtus, quæ verba male interdum confunduntur. Dicitur nempe: Raavas Mies (pro Rahvas, Rahvaan Mies) adultus vir. Kåske raavasta sisälle &c. it. Rahva Adj. magnus, immensus: Rahva maailman rakennus, immensa mundi fabrica.

Raavilo tignum in tecto.

Ralion (repian) ex. gr. lehtiä puista, rapiō, decerpo, decutio.

Rahtu (Ratzu, Radzu) equus instratus. Unde Ratzas mies, Ratzastaja, Ratzain & Ratzus Eques; Ratzastan (Rat-tastan) equo vehor (it. freno), Ratzastaminen equitatio, Ratzastin frenum, & Ratusimet frena &c. Ratzain (Ratzahin)

zahir, Rattahin) equitando, til Håst. Conf. Ratas, rota & inde Rattaat, Cisium.

Raavon (Rapaan, Rapoan, Rapajan) subito ferio ex. g. frumentum, flår i wågg. Kuin ma rauvalla (Raudalla) rapajan, ubifero celeriter ferio. It.

Aita rautanen rapaak (rapajak) sepem ferream subito exstrue. Tauti rapaisi minua, (rapais tunnon-gin pois,) subito me inceslit, (etiam sensum mihi subito ademit). Rapaus Morbus subitus.

Rapain undarum in mari subito exoriens æstus.

Rapahdan (Ravahdan) fundor (instar pinguedinis igni admotæ). Rapahdun (l. Ravahdun) fundor ita ut prorsus effluam. Rapain, fundor, solvor. Rapan ungo. &c. &c.

Inter verba autem, quibus hæc Dialectus abundat, ei peculiaria, multa sunt usus egregii & ad lingvam communem nostram locupletandam aptissima; quorum pars quidem jam (per Carmina maxime, & scriptorum studium) latius cognosci & adhiberi cœpit, sed insignis tamen copia intra patrios adhuc quasi fines inclusa mansit, quæ sensim, magno lingvæ nostræ lucro, in communem usum, debito judicio & diligentia, ut lectoribus nimis molestum non creent negotium, adhibitis, scriptorum & poetarum in primis opera adducere licet. (d).

(d) HORATII nempe hic observandum est præceptum: *Dixeris egregie, notum si collida verbum Reddiderit*

§. III.

Deinde, præter *Synonymorum* copiam quam scripturis hæc Dialectus plenius cognita offert (a), poëtis

junctara novum (*Art. Poët. v. 47. seqq.*) & quæ alia ibidem præclare monet.

- (a) Inepta illa lis, an in ulla lingva verba habeantur plene Synonymica? facile dirimitur, si ex pluribus dialectis plerasque lingvas, (quales quidem in scriptis, & a cultioribus hominibus adhibentur), coaluisse, memineris. Qvis v. g. dubitare possit, quin herbarum, animalium, variorum instrumentorum ruralium &c. nomina varia, in variis provinciis primum usitata, ac deinde in communiores ulum sensim transeuntia, vere Synonymica sint? Ex. gr. nostrorum *Lubdikka*, *Mesi-marja*, *Mesi mansikka*, *Maan-Maarama*, *Rubus arcticus*; *Maarama* l. *Mearan*, *Vaarama*, *Vaapukka*, *Vat-tu*, *Vatikka* f. *Vatukka*, *Rubus idæus* (quod idem nomen Savones Rubo etiam arctico tribuunt: *Kamp-pi* vel *Osma Gulo*; *Kirvinen*, *Kirviainen*, *Kiuru*, *Leivönen* l. *Leivo Alauda*: *Jyrä* (Satac.), *Junga* vel *Junk-la* (Sa-ron.), *Unka* Ostrob. Austr.), *Rabnus* vel *Rabno* Nyl., *Pukky* Ostrob. Bor.), instrumentum quo terra æquatur cylindricum, quodque agricultis in usu est, vñlt. Sic *Råppänä* Tavarorum idem fere est ac *Lakeinen* Savonum, foramen in tecto per quod fumus emittitur: *Navetta* l. *Navetto*, (Ostrob. & Sav.), *Ometta* l. *Ometto* (Tav.), *Pibatto* (Ab.) & *Läätvää* l. *Läätvää* (Car.), *Bovile*; sic *Sairas*, *Potovainen* potilas), *Kipiä* ægrotum significat; *Pieni*, (Diminut. *Pienukainen* l. *Pienykäinen*, *Pikku*, *Pisku*, *Pikkainen* l. *Pikkuinen* (Dimin. *Pikkarainen*, *Pikkuruinen*, *Piskainen*, *Piskuruinen*), *Våhå* (Dimin.

poëtis maxime gratam (b), verborum cæterum neque aliis Dialectis ignotorum peculiares frequentat significations (c), illis qui loquentes recte intelligere Savones volunt, diligenter notandas, quamvis his (si pueros fortassis ac fœminas, quod idem de multis quoque valet Dialectis Svecicis, ex. gr. Dalecarlica, excipias) sensum tunn, lingva utens Fennica communi (qualis in *Bibliis & reliquis adhibetur scriptis Ecclesiasticis, Libro Hymnorum, Catechesi &c.*) satis plerumque reddere possis apertum. Maximam autem peculiaris vocabula Pronuntiandi ratio (d), in primis ob sonos quarundam vocalium crassiores & nonnullarum consonantium deviationem perpetuam, huic Dialecto peregrinitatis speciem mox affert. Quæ paullo accu-

ra-

Våbåinen parvum; &c. Quin autem talis Synonymorum copia & ad variandam orationem, & sæpe ad numeri ac metri facilitatem, vehementer profit, nemo dubitat.

(b) In primis in Lingua Fennica, ubi præter metri observandi commoditatem, parallelismo illi sententiarum adhibendo profunt, quem Carmina Runica postulant, quique ad præcipua eorum refertur ornamenta.

(c) Sic *Haaftan* quod aliis Fennis provocare, minari, Savonibus simpliciter loqui denotat; *Ribma* Savonibus filum lineum tråd, (cæteris *Langa*, quæ vox illis est filum laneum) aliis tæniæ hond, (Savonibus *Nauba*, quod vocabulum reliquis lorum valet) significat; ut sexcenta alia taceamus.

(d) Sic *Fenestræ* Savonibus est *Ikkuna*, reliquis Fennis *Akkuna*.

ratius exponenda sunt. Huc igitur pertinet primo, quod E breve in casu Nominativo plurali Pronominum Demonstrativorum convertunt in Diphthongum *Tö*, dicentes *Myö*, *Työ*, *Hyö*, pro *Me*, *Te*, *He*, quam Diphthongum etiam Y longo aliquando substituunt, dicentes ex. gr. *Myön*, *Möskennellä*, pro *Myyn*, *Myykennellä*). Deinde A longum crasco valde sono diphthongico efferunt, fere ut *oaa*, maxime in primis vocum syllabis, quibus nempe accentus quoque accedit: Ex. gr. *Moaa*, *Hoaapa*, *Hoaastan*, *Patoaa* (accus.), *Tai-voasta*, *Omoani*, *Manoan*, *Takoa*, pro *Maa*, *Haapa*, *Haastan*, *Pataa*, *Taivaasta*, *Omaani*, *Manaan*, *Taka*; qui mos pronuntiationem valde reddit agrestem & quodammodo immanem. Sæpe etiam, in fine vocum, A & E breve mutantur quasi in O (e) Ex. gr. *Sulo* pro *Sula*, *Tulemmo* (*Tulemma*) pro *Tulemme*; sed imprimis E longum quo terminantur tertiae personæ Indicativi Activi, in o aut ö longum (f) (prout vocalis præcedens vel durior fuerit, ut a, o, u, vel *mollior* ut e, å,) commutatur. Ex. gr. *Potoo* pro *Potee*, *Tuloo* pro *Tulee*, *Menöö*, *Teköö* &c. Nec differentiam inter E & Å, quam reliqui Fenni diligenter adeo observant,

so-

(e) Amantes igitur ex. gr. *Emo*, *Neito*, *Kantelo*, *Oro*, pro *Emä* (*Emi*), *Neitzy* (*Neirty*, *Neifti*, *Neity*, *Neiti*) *Orbi*, (*Orib*, *Ori*, *Oris*) *Kantele* (*Kandele*), &c inde etiam Diminutiva facilius formant: *Emoinen* (*Emonen*) *Neitonen* (pro *Neitynen*, *Neitzynen*, *Neitzykäinen*), *Oritonen* (*Oronen*), *Kanteloinen* (etiam *Kantelvoinen*) &c.

(f) Cfr. VHAELII Grammat. Fenn. §. 9 p. 17. sq.

satis subtiliter vulgo exprimunt, dicentes fere *täkös*
pro *tekee*, *Syämän*, *Syömmä* (vel *Syömmö*), *Olämä*
vel *Olämmo*, *Tulän*, *Tulämä* l. *Tulämmo*, pro *Sydäm-*
men, *Syömme*, *Olemme*, *Tulen*, *Tulemme*.

§. IV.

Nec parum dissimilis sororibus suis facies huic Dialecto
inde nascitur, quod Consonantes B, D & G, illis, licet trai-
rius, aliquando tamen, commodioris & svavioris pro-
nuntiationis causa adscitas (a), (nempe B post M,
ac D & G post N (b), ac etiam D ante vocales

C (c)

(a) Cui tamen mori, ad pronuntiationem svaviorem & accu-
ratiorem reddendam (pro nostro sensu) utique non incon-
sulto, plerique Fenni lingvam suam attemperare ægre-
valent. Unde nonnulli Savonum imitantur ratio-
nem, alii pro illo D, pronuntiatu illis (nisi ante N)
valde difficulti, substituunt L vel R, quod in Tavastis in-
primis observare passim licet, dicentibus v. g. *Tie-*
läń vel *Tierän*, *Vielääń* l. *Vierääń*, *Syörlääń* l. *Syörlääń*;
pro *Tiedän*, *Viedääń*, *Syödääń*: qui idem, ut illud D
post H evitent, similiter pro *Tabdon*, *Kabden*, *Kab-*
dexan, *Mabdan*, *Abden*, *Pobdin* &c (in quibus Savones
H illud durum plane abjiciunt, dicentes *Tabon*, *Kaben*,
Kabexan, &c) incommodo utique & inconcinno mo-
re dicunt *Tablon* vel *Tabron*, *Kablen* l. *Kabren*, *Kab-*
lexan l. *Kabrexan*, *Mablan* vel *Mabran*, *Ablen* vel *Abren*,
Poblin vel *Pobrin*.

(b) Ut *Ombi*, *Suurembi*, *Ambua*, *Ambarut*, *Anibuva*, *Lam-*
kuri, *Kando*, *Kandava*, *Kandanut*, *Ongi*, *Ongen*, *San-*
ga, *Sangan*, *Langa*, *Langan*, *Sangari*, *Sangarin*; &c In
quibus, etiam cum durius pronuntiantur, paullo ta-
men mollior observari sonus videtur, quam si *Ompi*,

(e) efr. VHAELII l. c. §. 3. N. 3. p. 2.) prorsus rejiciat. Cum igitur T pro D substituere sine gravi aurium offensa ubique non liceat; litera illa abjecta vocales conjungit (quod idem sit, ad G inter duas non nunquam vocales adhibitum evitandum, ut *Su'un*, *Lu'un*, *Pu'un*, pro *Sugun*, *Ingun*, *Pugun*,) vel ut *Koan* (*Ko-an*), *Maon*, *Ootan*, *Piin*, *Käen*, *Suen*, *Veen*, *Veesää*, *Eesää*, (quæ tamen plerumque pronuntiantur ut *Veissää*, *Eissää*) &c. pro *Kodan*, *Madon* (a *Kota* & *Mato*), *Pidin*, *Käden*, *Suden*, *Veden*, (a *Käsi*, *Susi* & *Vesi*); aut *Ulo-*
78 *co* *D* adscilevit, ut *Rauvan*, *Pöyvän*, *Käyvåsfäni* (pro *Raudan*, *Pöydän*, *Käydäsfäni*), aut producit vel geminat antecedentem vocalem, *Totuuven*, (l. *Totuuven*), *Kuuen* (vel *Kuuvan*) pro *Totuuden*, *Kuuden*; aut dissolvens diphongum, vocalium, ex quibus constat priorem producit, posteriore abjecta (d), ut *Syydän*, (*Syyväään?*) *Juutan* (*Juutuvan?*) *Tuuaan*, (*Tuuvvaan?*) *Viečän*, (*Viijän*), *Tiijän*, (pro *Syddän*, *Tuodaan*, *Tuodaan*, *Vie-*
dän, *Tiedän*) aut posteriorem in Consonantem mutat affinem: *Neijet*, *Noijat*, *Koijeltiin*, pro *Neidet*, *Noi-*
dat, *Voideltiin*, (a *Neiti*, *Noita* & *Koiteku*).

(e) *Suurempi*, *Ampunut*, *Kantaut*, *Otken*, *Sankan*, *Lankan*, *San-*
Karin, &c. dicatur: nec inconsultum putes, si paullo molliori
 - or pronuntiationi aures hominum nostrorum, quan-
 - tum fieri possit, sensim adseveriant; quod aliis quo-
 - que linguis, culturae beneficio emolliens accidisse re-
 perimus; quæ res diphongorum etiam copiam, ut

- in Latina lingua, sensim minuit.

(e) Etiam sepe ante vocales: Ut *Odotan*, *Pöydsä*, *Raudan*, *Tuodaan*,

Pidetän, *Tiedän*, *Syddamen*, *Pidin*, *Kadun*, *Tydyn*, *Eugun*, &c.

(d) Ad quem fere morem etiam diphthongos *Au*, *Eu*, *Ou*, litera
 Consonante (F vel P) inserta sepe dissolvunt, dicentes ex. gr.

Atra pro *Aura*, *Petra* pro *Pura*, *Kopra* pro *Korra*.